

СМЕДЕРЕВО, 5. ЈУН 1991.

Ове године навршило се педесет година од експлозије у Смедереву у којој је међу две и по хиљаде људи животе изгубило и седамнаест глумца нашег позоришта, тада Народног позоришта Дунавске бановине. На тај дан глумци Српског народног позоришта сваке године дођу у Смедерево и одиграју једну представу у њихову част. Ове године одујили су им се Зоран Богданов и Предраг Томановић представом *Аудијенција* Вацлава Хавела.

Комеморацији су присуствовали и положили венац на споменик жртвама петојунске трагедије *Мирјана Марковиновић*, директор Драме Српског народног позоришта, *Божо Јајчанић*, глумац и аутор овог текста. Ученици гимназије извели су програм, а о трагедији је говорио *Гoran Ђорђевић*, потпредседник Скупштине општине Смедерево:

...На смедеревску железничку станицу долазиле су композиције ратног плена: вагони граната, метака, експлозива, топова, пушака па и сандуци пуни новца. Војни материјал су истоварали зајрбљеници из околине Смедерева и Пожаревца и војници мобилисани по околним селима. Делови демонтираних фабрика, топовске каре, чудо застрашујућег терета сливало се кроз уста тврђаве у смртоносно гротло које ће затим прогутати наш град. Необично врео, пијачни дан, четвртак. Смедерево је пуно људи. Ђаци Гимназије су примали сведочанства. Обављају се послови по канцеларијама нове власти. Затим се скоро сва та преподневна градска врева сели на железничку станицу с које треба да пође воз који касни као што сви возови у Србији вазда касне. Сећања преживелих казују да се прво у тврђави појавио дим, затим пуцњи пушчане муниције а онда је наступио смак света. Земља се потресла, светлост па мрак. Оркан. Све што је ходало преселило се у ваздух. Кровови, људи, дрвеће, камење, делови воза, калемдгански рингишпил, ствари, избачено у вечно боравиште. ... Заувек сколопљене ћашке књижице, заувек продат сир на пијаци, заувек пресечена љубав, заувек спуштена завеса глумцима Српског народног позоришта из Новог Сада. Смедеревски вођњаци, виногради и села постали су прва прихватилишта и превијалишта за стотине рањених. Није било завоја или је било везених пешкира и чаршава, девојачких спрема и комове ракије. Смедерево је сравњено са земљом. Од око две хиљаде и петсто

кућа неоштећених је остало двадесет пет. Није више постојао град. Постојале су рушевине и мртви и јунско сунце. Смедерево није имало довољно црног платна за мајаме ни куће где ће да окчије барјаке ни довољно дасака за мртвачке ковчеге. Имало је само довољно достојанства да сахрани мртве и довољно суза да их оплаче. Како је дошло до експлозије? И данас је то тајна. Али отварњем многих архива и то ће се сазнати, поћи ће за руком неком упорном истраживачу. Овај град заслужује истину о свом највећем страдању!"

Како је Милана Ајваза пиће спасло сигурне смрти

Документарну грађу о смедеревској експлозији прикупљао је и објавио др Славко Домазет у књизи која је ове године доживела своје друго допуњено издање: *Од оних који су остали, казивања о петом јуну 1941. године*, Народна библиотека, Смедерево, 1991. Наstrandалим глумцима посвећено је једно поглавље те књиге: *Последња посета Смедереву (77-78 стране)* која је написана на основу сведочења Луке Дотлића, једног од двојице глумца који су преживели експлозију и Радоја Гојкића. Други, Светислав Савић, био је већ умро када је др Славко Домазет почeo да прикупља грађу за своју књигу. У сусрету са Славком Домазетом, непосредним и радознальным истраживачем, Божо Јајчанић испричао му је причу коју до тада није чуо и коју је одмах записао: о случају који се умешао у историју нашег позоришта и направио један уступак у свеопштој трагедији. Милан Ајваз је, наиме, у својој кући у Српском Крстуру 1981. или 82. године причао Божи Јајчанићу како је на дан експлозије био у Смедереву и примио плату, али није ушао у воз, јер се задржао у кафани: попио је једну чашицу и када је нагнуо другу, одјекнула је експлозија. И кафана у којој је Ајваз седео порушена је. Његов стул у ћашку и чашица са пићем остали су нетакнути. У архиви Српског народног позоришта проверили смо, Милан Ајваз био је на платном списку Народног позоришта Дунавске бановине, а исту причу од Ајваза чула је и Вера Василић, архивист Позоришта.

Душка РАДИВОЛЕВИЋ

ПОСЛЕДЊА ПОСЕТА СМЕДЕРЕВУ

Лука ДОТЛИЋ¹⁷ са невероватним памћењем оживео је 5. јуна 1974. године, сећање на 5. јун 1941. године и време везано за период пре и после експлозије. Он је живео у Смедереву од маја 1941. до фебруара 1942. године. Био је на вечери са глумцима из Новог Сада 4. јуна 1941. године. То пријатно вече провели су последњи пут у кафани "Таково" крај Дунава. Задржали су се непланирано, јер им плате нису биле исплаћене тога дана због неке мале формалности. Некако су се сналазили да би обезбедили преноћиште неочекиваним гостима. Лука Дотлић прича да је он успео да обезбеди преноћиште глумицама Ксенији Бабић и Нини Стимић. Одвео их је код своје газдарице Драге Љујић, која је имала кућу у Смедереву у Ул. задругарској бр. 4.

Сутрадан благајник Дунавске бановине Никола - Браца Ивановић из Новог Сада исплатио им је све заостале принадлежности и глумци су у два вагона кренули за Београд. Светислав Савић је био на платформи, а Радоје Гојкић у вагону поред прозора. Када је стражар на улазу у Град почeo да виче, сигнализирајући опасност, Гојкић се нагнуо кроз прозор да види шта се догађа, и када је дошло до експлозије, ваздух је одбацио вагон а он је срећом испао из њега. Кад је дошао свести, приметио је да му је десна рука у нечем гљечаком, течном. Испоставило се да је то био мозак неке жртве. Гојкићева лева рука била је нагорела, лице опечено и он је са тако тешким повредама пренет у Општу државну болницу у Београду где га је Дотлић пронашао. Светислав Савић је у бесвесном стању однет за Пожаревац. Био је жив захваљујући околности да је био ван вагона. Кад се у пожаревачкој болници пробудио, глава му је била сва у завојима, прсти на рукама сломљени, а по грудном кошу биле су повреде и опекотине. Обојица су лежали по око месец дана.

Сви погинули глумци из Новог Сада сахрањени су у Смедереву. Благајник Никола Ивановић такође је погинуо. Враћао се са посла и у часу експлозије био је у близини зграде старе Општине. Притисак ваздуха бацио га је кроз један излог, петео је све до зида и ту су се саставиле казаљке на његовом животном часовнику.

Сви глумци из Смедерева путовали су за Београд где је чекао управник Новосадског позоришта Марко Малетин да их сакупи и обнови рад. Због трагичног случаја до тога није дошло и преостали глумци су се касније окупили у Пожаревцу и почели су са радом августа 1941. године. У Пожаревцу је текст по смртнице саставио погинулим глумцима Лука Дотлић.

Како што је речено, управник је био Марко Малетин, а редитељ Александар Верашчагин.

Новосадско позориште је било чест и драг гост Смедерева, па је Лука Дотлић замољен да исприча да ли има података о гостовањима.

Подаци о тим гостовањима постоје у архиви Српског народног позоришта у Новом Саду. Новосадско позориште имало је две трупе: Централну и Секцију. Централна трупа је починјала сезону у Сомбору. Одатле је ишла у Суботицу и с пролећа је била у Новом Саду. Са гостовањем у Зрењанину та трупа је завршавала сезону. Секција је била посебна трупа чији је уметнички руководилац био Александар Верашчагин, а административне послове је обављао Риста Спиридоновић, отац глумице Олгице Спиридоновић. Секција је починјала сезону у Крагујевцу и путовала у Пожаревац, Смедерево, Панчево, Вршац, Белу Црку, Кикинду, Сенту, Бечеј, Бачку Паланку, Руму, Шид, Сремску Митровицу. Свих 17 погинулих глумца припадало је Централној трупи. То су: Раденко Алмажановић (52), Витомир Качаник (49), Момир Андрић (40), Никола Стојановић (38), Милутин Томић (38), Нина Стимић (33), Славко Александровић (31), Злата Чокановић (31), Михаило Јовановић (27), Ксенија Бабић (27), Бане Станојевић (27), Миле Гајчин (26), Злата Андрић (25), Богобој Варађан (23), Деса Петковић Станојевић (21), Владета Тодоровић (21), Стефанија Барбије (18).

Традиција је да се сваког 5. јуна у Смедереву окупе глумци из Новог Сада. Њихова делегација у немој тишини положе венац на споменик крај Железничке станице, а увече у Дому културе је бесплатна представа.

Из књиге *ОД ОНИХ КОЛИ СУ ОСТАЛИ* Славка В. Домазета, Смедерево, 1986, стр. 89-90.

¹⁷ Лука Дотлић, који је касније постао помоћник управника Српског народног позоришта (а у часу давања ових података био пензионер, публициста и театролог из Новог Сада), испричао је да је он лично на дан 8. јуна 1941. године извршио идентификацију погинулих глумца. Они су били у Смедереву ради пријема тромесечних принадлежности - за април, мај и јун 1941. године, а не ради представе како се годинама погрешно наводи. Тај новац, заједно са новцем других погинулих из воза, налазио се расут по перону Железничке станице у Смедереву.

ПОВОДОМ 50-ГОДИШЊИЦЕ ПОГИБИЈЕ ГЛУМАЦА СНП-А У СМЕДЕРЕВУ

НАЈВЕЋА ГЛУМАЧКА ТРАГЕДИЈА У ИСТОРИЈИ СРПСКОГ ПОЗОРИШТА

“Помиловање тражим, царе...
За мађионичаре
којима је само садашњост дата,
за њих,
за све што за собом остављају
једино куле од карата.”

Десанка Максимовић: За мађионичаре

Петог јуна ове године навршило се пола века од највеће трагедије која је задесила један позоришни колектив у историји српског позоришта. На посмртној листи, која се чува у Позоришном музеју Војводине (инв. бр. 18), стоје ове речи: “Тужна срца и дубоко ожалошћени незапамћеном трагедијом која је задесила наше Позориште јављамо да су у Смедереву, 5. јуна 1941, приликом страховите експлозије муниције у Смедеревском граду, погинули ови наши заслужни чланови и врли другови: Раденко Алмажановић у 52-ој, Момир Андрић у 40-ој, Витомир Качаник у 39-ој, Никола Стојановић у 38-ој, Милутин Томић у 38-ој, Нина Стимић у 33-ој, Славко Александровић у 31-ој, Злата Чокановић у 31-ој, Михаило Јовановић у 27-ој, Ксенија Бабић у 27-ој, Бане Станојевић у 27-ој, Миле Гајчин у 26-ој, Злата Андрић у 25-ој, Богобој Варађан у 23-ој, Деса Петковић Станојевић у 21-ој, Владета Тодоровић у 21-ој и Стефанија Барбије у 18-ој години живота. Овај велики наш губитак остаће вечно записан у историји спрског позоришта. Мир пепелу њихову! - У Пожаревцу, 1. јула 1941. године. - Управа и чланови Народног позоришта Дунавске бановине”.

Сваке године петог јуна делегација чланова Српског народног позоришта одаје дужну пошту на смедеревском гробљу својим трагично настрадалим колегама. Ова неславна годишњица прилика је да се подсетимо на седамнаест несталих чланова Народног позоришта Дунавске бановине, у једном трену у смедеревској катастрофи, као што их се сетио и Лука Дотлић 1951. године*, обележавајући десетогодишњицу трагедије: “Четвртог јула четрдесет прве сјатио се велик број глумаца и глумица Народног позоришта Дунавске бановине у Смедереву. Ту је, после уласка хортијевске војске у Бачку и немачког окупатора у Србију, на брзину била формирана ‘Банска управа’ за јужни, србијански део Дунавске бановине. У почетку, благајна те ‘Банске управе’ исплаћивала је тромесечне плате лицима која су поднела извесне доказе да им та примања нису била исплаћена 1. априла, уочи самог рата. Чланови Позоришта, делом пртерани из Бачке као непожељни елементи, а делом придошли из Београда и разних крајева Србије, саставили су се у Смедереву да приме коју пару, јер у оним тренуцима нису имали никакву представу о својој даљој егзистенцији.

Но, приликом примања тих принадлежности није ишло лако. Требало је, по захтеву окупатора, испунити изјаву да је корисник ‘аријевског порекла’, а њу су морала, поред корисника, да потпишу и два сведока. Међу глумцима, добрим друговима, није било тешко наћи сведоке чак и за оне који су били јеврејског поре-

кла (а било је и таквих), или који су само имали једног ‘неаријевца’ у породици. Тако је већ првог дана све било готово: остало је само да се петога јуна прими новац, па да се одмах после тога сви врате у Београд.”

Лука Дотлић, који ће ускоро постати секретар новоформираног Дунавског народног позоришта, сведочи даље у свом чланку:

“Освануо је 5. јуни. Дан је био сунчан, топао. Глумци су још пре подне обавили и последње формалности, примили новац и отишли на ручак. После ручка отишли су на станицу, ушли у купе и чекали да воз крене. Композиција је била препуна путника... Тачно у 14,10 часова, дакле с пет минута закашњења, воз је кренуо. Но, у истоме тренутку одјекнула је страховита експлозија: небо изнад Смедерева било је прекривено густим димом; светао, суначан дан, у једноме секунду претворио се у mrкlu ноћ; земља се затресла као да се у њеној утроби све испретурало; ужасне детонације, једна јача од друге, почеле су да се ређају... Смедерево је било у рушевинама. Од железничке станице није било ни трага. Композиција воза, који је тек кренуо према Београду, постала је само гомила крша, гвожђурије. Од деветнаест глумаца и глумица, колико их је било у возу, седамнаестори је погинуло. Ту тешку несрећу преживела су, чудним случајем, само два глумца... Светислав Савић и Радоје Гојкић. Први је био пренесен са исеченом главом, сломљеним ребрима и изрешетаним лицем у Бановинску болницу у Пожаревац, а други са тешким повредама по целом телу, испеченим лицем и упала изгорелим прстима на десној руци у Општу државну болницу у Београд.”

Тврди се да су немачки окупатори у зидинама Смедеревског града били сместили 450 вагона трофејне муниције прикупљене из целе Србије ради лакшег транспорта Дунавом према источном фронту. Прави узрочници те трагичне експлозије нису ни до данас објашњени. Једно је само извесно: тврдо зидани Град “проклете Јерине” и овога пута својим зидинама заштитио је Смедерево од тоталног уништења, али је при томе и сам тако страдао да је од тврђаве мало шта остало. Ни тачан број изгинулих у овој катастрофи није никад званично утврђен. Цифре настрадалих крећу се од 2.500 до 4.500 људи, не рачунајући тешко рањене, с доживотним трагичним последицама. Облак дима видео се с удаљености од преко стотину километара.

У том диму нестао је готово читав један драмски ансамбл, састављен од веома младих људи: најстарији је био ушао у педесетпрву, а најмлађи је имао тек осамнаест година.

Погледајмо изближе слику тог младог глумачког ансамбла.

Од шест страдалих глумица, најстарија је имала тек тридесет три године - Нина Стимићева, а најмлађа Стефанија Барбије само осамнаест.

ПОЗОРИШТЕ

НИНА СТИМИЋЕВА, рођена 31. маја 1908. у Неготину, завршила је Глумачко-балетску школу у Београду. Најпре је била у београдском Народном позоришту, затим у Бања Луци и на Цетињу, а од 1940. у Новом Саду. Повремено је наступала као балерина, а међу њеним улогама се истичу: Офелија (Хамлет), Лујза (Матура Фодора), Етел (Лег, срце моје Џ. Манерса), Спасенија (Станоје Главаш).

ЗЛАТА ЧОКАНОВИЋ, рођена 12. јуна 1912. у Бања Луци, завршила је вишу стручну школу. Почела је да глуми у родном граду 1933. У НПДБ дошла је почетком септембра 1937. и остала до краја живота, у двадесетдеветој години. Била је лепа и талентована глумица, "играла је надахнуто и даровито младе девојке, љубавнице и драмске улоге", каже за њу. Б.С. Стојковић. Најуспелије улоге су јој биле: Клара (Др Б. Нушића), Еми Кери (Матура Фодора), Марија Павловна (Васкрсење Толстоја), Смиља (Глишићева Подвала), Настасја Ивановна (Толстојев Живи леш), Гордана (Вода са планине Плаовић-Ђоковића), Васка (Коштана)

КСЕНИЈА БАБИЋ рођена 12. априла 1914. у Загребу. Завршила четири разреда гимназије, а почела је као глумица у Позоришном одсеку Соколског друштва Крагујевца до 1938, када прелази у НПДБ, где постаје убрзо запажени члан Секције. У игри је показивала осећајности и непосредности, како запажа критика, што јој је предсказивало лепу будућност. Њене запаженије улоге, до своје двадесетседме године: Удата сестра (Растак на мосту Ђоковића-Плаовића), Наталија (Васа Железнова М. Горког), Лујза (Сплетка и љубав Ф. Шилера), Саша (Живи леш Толстоја).

ЗЛАТА АНДРИЋ, супруга Момира Андрића, рођена је 11. децембра 1917. у Сомбору. Завршила је четири разреда средње школе, а почела је као глумица у повлашћеном позоришту Боре Данитија 1935. године. Потом је била од 1936. до маја 1938. у загребачком ХНК, а од тада до краја живота, у двадесетчетвртој години, у НПДБ. Њено право име је Аранка Фењеш, тврди Станоје Душановић, и додаје да је "била врло лепа и врло талентована." Запаженије улоге су јој: Неудата сестра (Растак на мосту Плаовића-Ђоковића), Лиза (Васа Железнова М. Горког), Резика (Моји ђетићи Мијушковића-Геца), Марта (Нови људи Вернера), Ленка (Сеоска лола Тот-Дескашева).

ДЕСА ПЕТКОВИЋ СТАНОЈЕВИЋ рођена је 1921. у Дубровнику. Почела је као глумица веома млада 1938. на Цетињу, а од 1940. је била у НПДБ. Десет дана пре смедеревске несреће удала се за колегу Банета Станојевића. За њу Л. Дотлић тврди: "Деса је обећавала много, врло много." Њена истакнута драмска улога је Јула (Пера Сегединци Л. Костића).

СТЕФАНИЈА БАРБИЈЕ рођена је 1923. године у Панчеву. "Пореклом је из старе понемчене француске породице", тврди С. Душановић. Завршила је четири разреда грађанске и прву годину Музичке школе у Београду. Ступила је у НПДБ 1. септембра 1940. "Ванредно лепа девојка, врло талентована и одлична певачица", сведочи о њој Станоје Душановић у својим *Ликовима СНП-а*. Њене улоге: Девојчица (Госпођа положаје матуру Бекефи-Стела), Пернес Лапрад (Срећни дани К. А. Пижеа), Хагерле (Три девојчице Шуберта).

Најстарији, најискуснији и најпознатији био је **РАДЕНКО АЛМАЖАНОВИЋ**, рођен 7. фебруара 1891. године у Лесковици, крај Беле Цркве у Банату. Завршио је привредну трговачку школу у Бечу. Почеко је као глумац 12. фебруара 1912. у Сомбору, у Српском народном позоришту. С прекидом за време I светског рата, остаје у СНП до 1923, када прелази у Скопље (1923-1930), па у Бању Луку (1930-1933), да би опет био у СНП-у од 1933. до 1935. Затим је на Цетињу (1935/36), у Сарајеву (1936/37) и коначно у НПДБ до смрти. Своју 25-годишњицу уметничког

ПОЗОРИШТЕ

рада прославио је у Крагујевцу 15. марта 1938. улогом Онуфрија у драми Андрејева *Дани нашег живота*. Алмажановић је важио за реалистичног глумца "са извесном дозом патоса", био је музикалан и пријатног гласовног органа. С подједнаким успехом играо комедије, драме и оперете. "Био је врло душтвен, углажен и интелигентан. Другови су га волели. Имао је смисла за здрав хумор", сведочи у *Ликовима СНП-а* Станоје Душановић, те бележи овај Алмажановићев афоризам: "Живот је сан, позорница стварност, а пензија је и једно и друго". На жалост, није ју дочекао. Ове године би му вљало обележити стогодишњицу рођења. Значајније улоге: Фабрици (*Господа Глембајеви* М. Крлеже), Директор Миш (*Топаз* М. Пањола), Хицелман (*Код белог коња* Блументал-Каделбург), Каплар Милоје (у истоименом делу Б. Нушића), Хаци-Тома (*Коштана* Б. Станковића), Павле Поповић (*Сеоска лола Тот-Дескашева*).

МОМИР АНДРИЋ рођен је 21. фебруара 1904. у Ужицу. Изучио је опанчарски занат. Почео је 1923. у Животићевом позоришту у Ваљеву, где је био калфа, и у Подрињском позоришту задржао се све до 1930, "стичући у разноврсном репертоару корисна глумачка искуства уз добре путујуће глумце и редитељ", бележи Б. Стојковић, сматрајући га једним од "најдаровитијих млађих глумаца са врло разноврсним стваралачким и изражajним глумачким дијапазоном, можда најбоље постављеним". После 1930. играо је у Бања Луци (1930-1932), СНП у Новом Саду (1933-1934), у Нишу (1934-1940), а од 1940. је у НПДБ. Б. Стојковић за Андрића има само лепе речи: "Врло интелигентан, маштовит и креативан глумац, са лепо развијеним унутарњим животом, емотиван и рутинерски вешт" стварао је своје најбоље улоге као "праве уметничке маестрије стваралаčkог духа и надахнуте маште". Најзначајније улоге: Ремон (*Госпођа Икс Бисона*), Таса (*Сумњиво лице* Б. Нушића), Каплар Милоје (у истоименом делу Б. Нушића), Карло Тахи (*Госпођа полаже матуру* Бекери-Стела), Манулаћ (*Зона Замфирова*), Пуба (*Господа Глембајеви*).

МИЛУТИН ТОМИЋ рођен је 5. маја 1903. године у Лозници. Средњу школу и абитуријентски курс Трговачке академије завршио је у Београду. Потиче из свештенничке породице. Почео је као глумац 1926. у путујућој трупи Николе Јоксимовића, затим у Градском позоришту у Лесковцу 1927-1928, па у *Боровом парку*, водвиљској трупи Миодрага Ристића у Београду 1928-1929, а наставио у путујућој дружини Живојина Вучковића 1930-1932. У београдском Малом позоришту Душана Животића био је 1933-1935, у Народном позоришту у Скопљу 1936, а од 1937. је у НПДБ до краја живота. "Импозантне појаве, висок, крупан, деловао је лепо са позорнице. Био је изразито реалистичан и врло природан и непосредан, у изразу карактерни глумац, са смислом да изрази комично и типично у карактеру", пише о Томићу Б. С. Стојковић. Значајније су му улоге: Прохор (*Васа Железнова* М. Горкога), Др Ломбарди (*Слуга двају господара Голдонија*), Протасов (*Живи леш* Л. Толстоја), Лука (*На леђима јежа*), Посланик (*Вода са планине Плаовић-Боковић*), Човек с ногом (*Пут око света Б. Нушића*), Митке (*Коштана*).

НИКОЛА СТОЈАНОВИЋ рођен је 20. априла 1905. године у Смедеревској Паланци. Завршио је четири разреда гимназије и две године нижег педагошког течaja. Почео је као глумац 1923. у Подрињском повлашћеном позоришту Душана Животића, који му је био први учитељ. Затим се ређају путујућа позоришта: у Тимочком позоришту П. Христилића је 1925-1926, у Тимочко-косовском позоришту Н. Јоксимовића 1926-1928, затим у Градском позоришту у Нишу Љ. Рајчића Чврге 1929-1930, а потом у Бања Луци од 1930. до 1934. После свих промена смирује се у СНП у Новом Саду (1934-1938) и НПДБ од 1938. до трагичне погибије у 36. години. "Он се највише истицао улогама интриганата, лукавих, препредених људи, салонских комичара... уносећи у игру много природности, динамичности, неусиљене лежерности и свестране психолошке студије модерног глумца", записује Б. Стојковић у својој *Историји*. Истакнутија остварења: Филент (*Мизантроп* Молијера), Тебалдо (*Слуга двају господара Голдонија*), Емил (*Улични свирачи* П. Шурека), Вацлав Јунек (*Нови људи* В. Вернера), Отац Зосима (*Браћа Карамазови*), Агатон (*Ожалошћена породица*), Пера Каленић (*Госпођа министарка*).

ПОЗОРИШТЕ

ВИТОМИР КАЧАНИК, глумац и редитељ, родио се 14. маја 1907. године у Београду. Завршио четири разреда гимназије и две године Државне трговачке школе, а затим учио Глумачко-балетску школу у Београду. Као глумац почeo 1927. у Народном позоришту у Београду, био је, најпре, волонтер, а кратко време и члан, а затим играо у разним приватним позориштима у Београду: *Боров парк* Миодрага Ристића (1929). У Подрињском повлашћеном позоришту Д. Животића 1929-1930, у Нишу 1930-1931, у Бања Луци 1931-1932, поново у Нишу 1932-1934. У новосадском СНП био је 1935/36. и 1936/37, па затим на Цетињу 1937-1939, у Сарајеву 1939-1940, а од 1940. у НПДб. С. Душановић за Качаника вели да је био "врло лепе појаве, симпатичног лика", и да је "изврстан глумац, интелигентан редитељ, добар друг, али и боем". Историчар Б. Стојковић налази да је Качаник био "свестран и духовит у изразу", "пријатан у неколико фахова: као љубавник, као карактерни и чак комични глумац." Значајнија сценска остварења: *Хаци-Тома* (*Коптана*), *Карађорђе* (у истоименом делу М. Цветића), *Пера Каленић* (*Госпођа министарка*), *Чорба* (*Пера Сегединац* Л. Костића), *Петар* (*Два идола* Б. Атанасковића). Режије и улоге: Проданов (*Скакавци Костова*), Човек с ногом (*Пут око света*) и Раскољников (*Злочин и казна*).

СЛАВКО АЛЕКСАНДРОВИЋ рођен је 1910. Почeo је да глуми у Дечјем позоришту Димитрија Гинића 1931-1932, па у Позоришту "Рибница" 1934, а затим је у два наврата био члан Подрињског повлашћеног позоришта Д. Животића, а од 1940. је био члан НПДб. Показао се тек у две-три улоге. Бележимо: Послужитељ (*Атомат* М. Милошевића) и Јука Благоје (*Др.* Б. Нушића).

БАНЕ СТАНОЈЕВИЋ рођен је 1914. у Наталинцима. Почeo је као глумац у Врачарском позоришту 1932, мењао путујуће трупе (*Боем* Переиће Алексића и др), а од 1939. је у НПДб. "Био је даровит, изразито драмски глумац лепе појаве, врло правилне дикције и богате осећајности", бележи историчар Б. Стојковић. Исписујемо његове запаженије улоге: *Хајдук Вељко* (*Чучук Стана* М. Петровића), *Тезеј* (*Сан летње ноћи* В. Шекспира), *Густав* (*Мамзел Нитуш* Х. Мелака и А. Мијоја), *Бронвил* (*Гејша* О. Хала - Ц. Сиднеја).

МИХАИЛО ЈОВАНОВИЋ рођен је 1914. Почeo је да глуми 1940. у Крагујевцу. Играо је искључиво епизодне улоге у својој првој и последњој сезони.

МИЛЕ-МИЛЕГА ГАЈЧИН рођен је 12. августа 1915. у Мошорину. Први пут као глумац ступио на сцену у НПДб у сезони 1940/41. Пре тога био је трговачки помоћник. Умео је лепо да пева и показивао је дара као глумац. Бележимо: *Живко* (*Каплар* Милоје Б. Нушића).

БОГОБОЈ ВАРАЂАН рођен је 1918. Био је члан НПДб у последњој сезони 1940/41. Играо је, као и сваки почетник, мање улоге и епизоде у свега неколико представа. Није стигао да се искаже као глумац, али, ипак, бележимо: *Бернар Гасен* (*Срећни дани* К. А. Пижеа), *Фратар* (*Пера Сегединац* Л. Костића), *Слуга Петар* (*Чикина кућа* И.И. Мјаснишког).

ВЛАДЕТА - ВЛАДА ТОДОРОВИЋ рођен је 1920. и најмлађи је настрадали глумац НПДб. Био је тек две године глумац, одиграо је двадесетак премијера. Прошао је пут сваког почетника: од I радника, II фотографа, I официра, па преко ордонанса, слуге и сценаристе до Ђоке (*Сумњиво лице* Б. Нушића) и Учитеља (*Вода са плавине* Р. Плаовића и М. Ђоковића).

Губитак својих седамнаест чланова Народно позориште Дунавске бановине примило је веома тешко, јер је та чињеница представљала, заправо, губитак половине драмске трупе. Времена су билла тешка и пуна неизвесности. Рат је затекао прву трупу НПДб у Новом Саду, а другу у Вршцу. Целокупни инвентар прве трупе конфисковали су Мађари (сачуван је попис одузете имовине!), а инвентар друге трупе је после почетка рата углавном спасен и пренесен у Пожаревац који је, након несреће у Сmederevju, привремено одређен за седиште Позоришта. Пошто је територија Дунавске бановине смањена, обе трупе су, после смедеревске катастрофе, спојене у једну. Морала се извршити реорганизација Позоришта и попунити ансамбл новим глумачким снагама. Током лета обављени су сви неопходни организациони послови и Позориште је почело сезону 20. септембра представом Нушићевог *Света*. На челу овог новог Позоришта налазио се као управник др Марко Малетин који је био и управник предратног НПДб. Он ће, ускоро, свом новом (а старом) Позоришту пронади стално седиште. Биће то Панчево, а нови назив позоришта ће бити Дунавско народно позориште које ће вредно радити све до краја рата, ујесен 1944. године. Српско позориште у сваком рату губило је бројне истакнуте уметнике, али случај смедеревске катастрофе, у којој је читав један млад и перспективан драмски ансамбл изгубио живот, остаће трајно записан у аналима бешаћаша којима је био повргнут српски народ током II светског рата. Смедеревска катастрофа припада историји у којој ће бити трајно забележена, а спомен на изгинуле колеге вечно сачуван.

Зоран Т. ЈОВАНОВИЋ

* Сећање на глумце погинуле у Смедереву, Наша сцена, број 10, 15. март 1951, стр. 4